

3. ЗБЛИЖЕННЯ МЕРИДІАНІВ

Як зазначалося раніше, в проекції Гаусса – Крюгера прямими лініями показані тільки осьовий меридіан і екватор. Всі інші меридіани і паралелі зображуються дугами кіл, а кут між двома дугами дорівнює куту між дотичними до них в даній точці (рис. 16). Якщо через точку m , що є конформним зображенням на площині точки M еліпсоїда, провести зображення меридіана tr , то дотична до цієї кривої в точці t утворює з лінією, паралельну до осі абсцис, кут γ , який називається *зближенням меридіанів на площині* або *гауссівським зближенням меридіанів*.

Як видно на рис. 16, гауссівське зближення меридіанів γ є одним з кутів, які є необхідними для переходу від азимута A кривої MN на еліпсоїді до відповідного дирекційного кута α хорди кривої mn на площині, тобто

$$\alpha = A - \gamma - \delta_r \quad (121)$$

де δ_r – поправка в напрямок за кривизну зображення лінії в проекції.

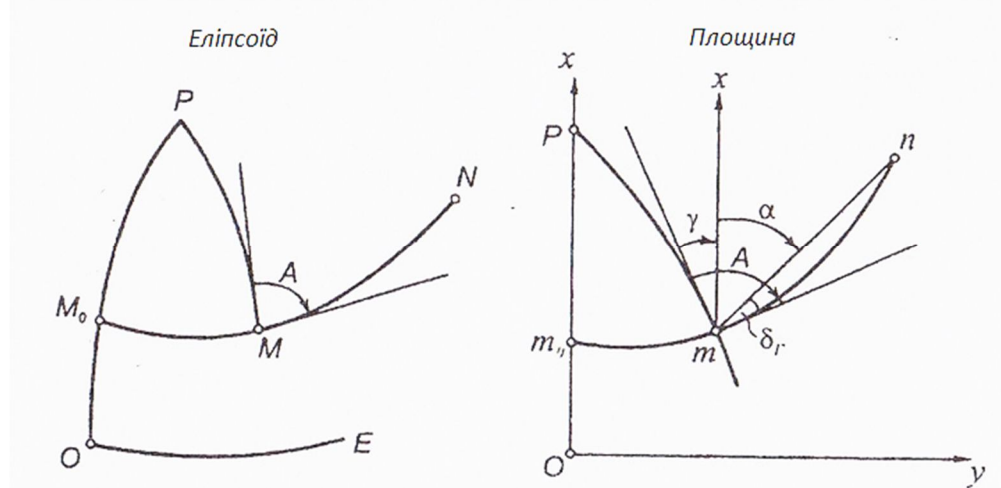

Рис.16. Зближення меридіанів

Істинний азимут A може бути визначений за результатами астрономічних спостережень небесних світил або бути вимірним гіртеодолітом. Величину зближення меридіанів визначимо з наступних міркувань, прийнявши фігуру Землі за кулю.

Нехай дві точки земної поверхні C' і C (рис. 17, а) мають однакову широту B , тобто $C'C$ є дуга паралелі від осьового меридіана PC' до меридіана точки C . Дотичні $C'T$ та CT до дуг меридіанів точок C' і C перетинаються на продовженні осі обертання Землі в точці T , утворюючи кут γ , який і являє собою зближення меридіанів.

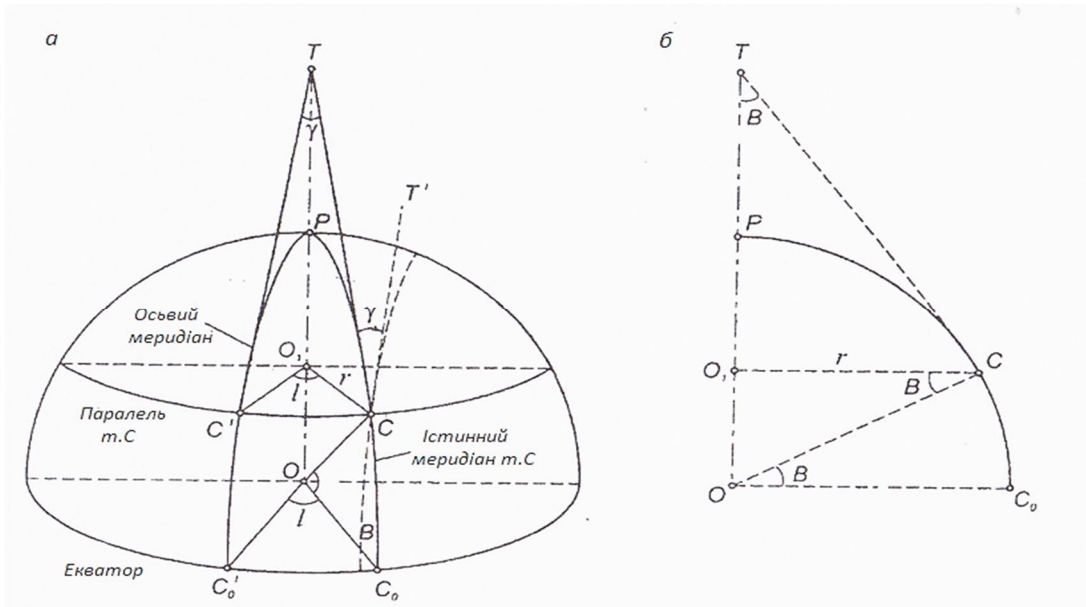

Рис.17. Схеми для розрахунку гауссівського зближення меридіанів

Якщо через точку C провести дотичну CT до дуги малого кола, паралельно осьовому меридіану, то, відповідно до властивості рівнокутної проекції, кут TCT' зобразиться в проекції без спотворень і буде рівний γ .

Взявши дугу $\overset{\frown}{C'C}$ за дугу кола радіусом TC , можна записати

$$\gamma = \frac{\overset{\frown}{C'C}}{TC}. \quad (122)$$

Як дуга паралелі з радіусом r і є центральним кутом l буде дорівнювати

$$\overset{\frown}{C'C} = rl. \quad (123)$$

Згідно з теоремою про рівність кутів з взаємно перпендикулярними сторонами із рис. 17, б випливає, що $\angle O_1TC = \angle O_1CO = B$.

Із прямокутного трикутника O_1TC

$$TC = \frac{r}{\sin B}. \quad (124)$$

Підставивши у вираз (122) формули (123) і (124), отримуємо

$$\gamma = \frac{rl}{r/\sin B} = l \cdot \sin B. \quad (125)$$

Оскільки l являє собою різницю довгот меридіана точки C і осьового меридіана зони, тобто $l = (L - L_0)$, то вираз (125) можна записати так

$$\gamma = (L - L_0) \sin B. \quad (126)$$

Із виразу (126) слідує, що зближення меридіанів в східній частині зони буде додатнім, а в західній – від'ємним. При цьому абсолютна величина γ зростає із збільшенням віддалі точки від осьового меридіана.

Похибка визначення величини γ за формулою (126) не перебільшує $4''$ для 6-градусної зони і $0,5''$ – для 3^x -градусної зони.

При переході від азимута до дирекційного кута напрямку за повною формулою (121) величина поправки за напрямком δ_{Γ} за кривизну зображення лінії в проекції (див. рис. 16) визначається за формулою

$$\delta_{\Gamma} = f'' \cdot (x_N - x_M) y_{cp}; \quad (127)$$

$$\text{де } f'' = \frac{\rho''}{2R^2} = 0,00254; y_{cp} = \frac{y_M + y_N}{2}$$

Максимальна похибка обчислення δ_{Γ} за формулою (127) при довжині сторони до 10 км не перевищує 0,03"; при цьому значення координат можна брати з точністю до 0,1 км. При геодезичних роботах по розвитку мереж згущення і створенню знімального обґрунтування поправкою δ_{Γ} зазвичай нехтують, оскільки вона незначна.